

Asia: VN/2245/2020

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi tekijänoikeuslain ja sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 184 §n muuttamisesta

Vastaajan rooli ja toimiala. Valitse parhaiten kuvaava

1. Tekijä tai esittävä taiteilija (ml. näitä edustavat yhdistykset ja muut organisaatiot)

Muu luova ala, mikä? [Yliopistot]

2. Sisältöteollisuus (ml. näitä edustavat yhdistykset ja muut organisaatiot)

-

3. Välittäjät (ml. näitä edustavat yhdistykset ja muut organisaatiot)

-

4. Työntekijä- tai työnantajaliitto

Työntekijäliitto

5. Kulttuuriperintöorganisaatio (ml. näitä edustavat yhdistykset ja muut organisaatiot)

-

6. Opetus- ja tutkimusalan organisaatio

-

7. Julkinen sektori

-

8. Kansalainen, kuluttaja tai muu loppukäyttäjä (ml. näitä edustavat yhdistykset ja organisaatiot) tai muu yhteisö

-

Yleistä. Valitkaa jokin näistä, ellei esityksestä ole tarkempaa lausuttavaa

Valitkaa jokin näistä, ellei esityksestä ole tarkempaa lausuttavaa. Jättäkää tällöin vastaamatta tätä seuraaviin kysymyksiin.

-

1. Kysymyksiä esityksestä kokonaisuudessaan

Esityksellä pyritään modernisoimaan tekijänoikeutta ja saattamaan se paremmin vastaamaan digitaalisen ajan vaatimuksia. Onko esitys kokonaisuudessaan oikeansuuntainen?

Ei. Perustelkaa halutessanne lyhyesti:

Esityksessä pyritään saavuttamaan oikeudenmukainen tasapaino tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden, sisältöteollisuuden ja muiden kaupallisten toimijoiden sekä yhteiskunnan (ml. kulttuuriperintölaitosten, oppilaitosten ja kansalaisten ja loppukäyttäjien) etujen välillä. Onko esitys kokonaisuudessaan tältä osin oikeansuuntainen?

Ei. Perustelkaa halutessanne lyhyesti:

Puuttuuko esityksestä kokonaan jotain sellaista, mistä olisi tarpeen säätää tässä yhteydessä? Mikä?

-

2. Kysymyksiä tekstin- ja tiedonlouhinnasta (TekL 13 b §, DSM-direktiivin 3 ja 4 artikla)

Tekijänoikeuslakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 13 b § kappaleen valmistamisesta tiedonlouhintaa varten. Pykälällä pannaan täytäntöön DSM-direktiivin 3 artikla (tiedonlouhinta tieteelliseen tarkoitukseen) ja 4 artikla (tiedonlouhinta yleiseen tarkoitukseen). Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun?

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia.

-

3. Kysymyksiä teosten käytöstä opetustoiminnassa ja tieteellisessä tutkimuksessa (TekL 14, 18, 19 a, 21, 50 c, 64 c §, DSM-direktiivin 5 artikla)

a. Teosten käyttäminen opetustoiminnassa ja tieteellisessä tutkimuksessa (TekL 14 §:n 1 ja 4 momentti)

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

b. Opetuksessa käytettävät kokoomateokset (TekL 18 §)

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia.

-

c. Korvausta hallinnoiva yhteishallinnointiorganisaatio (TekL 19 a §)

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

d. Julkinen esittäminen (TekL 21 §)

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

e. Opetuskäyttöä koskevan rajoituksen alueellinen soveltaminen (TekL 64 c §)

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

4. Kysymyksiä kulttuuriperinnön säilyttämisestä (TekL 16.1 §, 16 d ja 16 e §, DSM-direktiivin 6 artikla)

Tekijänoikeuslain 16 §:n 1 momentissa säädettäisiin yleisölle avoimen yleishyödyllisen kirjaston, arkiston tai museon oikeudesta valmistaa kappaleita omissa kokoelmissaan olevasta teoksesta kulttuuriperinnön säilyttämistä varten. Nykyistä 16 d ja 16 e §:ää muutettaisiin niin, että valtioneuvoston asetuksen sijasta arkistoja, kirjastoja ja museoita koskevien säännösten organisatorisesta soveltamisalasta säädettäisiin jatkossa tyhjentävästi 16 e §:ssä. Mikä on kantaanne ehdotettuun ratkaisuun?

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

5.1. Yleisiä kysymyksiä, jotka liittyvät kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttöön kulttuuriperintölaitoksissa

a. Kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käytöstä kulttuuriperintölaitoksissa säädettäisiin 16 g – 16 j §:ssä. Käytön piiriin voisi kuulua ainoastaan kulttuuriperintölaitosten kokoelmiin kuuluvia teoksia. Valmistelussa on lähdetty siitä, että direktiivin salliman ”kaupallisesta jakelusta poistuneen teoksen (tai teosjoukon)” käytön tavoitteena on varmistaa, että sopimuslissenssin tai tekijänoikeuden rajoituksen nojalla tapahtuvalla käytöllä ei olisi merkittäviä kielteisiä vaikutuksia teosten kaupallisiin markkinoihin. Yhdyttekö tähän käsitykseen? Jos ette, miten direktiivin käsite tulisi ymmärtää?

-

b. Ehdotetun 16 g §:n mukaan kulttuuriperintölaitoksen kokoelmissa olevan teoksen tai teosten joukon saisi sopimuslisenssin nojalla saattaa yleisön saataviin maantieteelliset rajat ylittävästi (64 d §). Yhdyttekö siihen, että on tarkoituksenmukaista, että yhteishallinnointiorganisaatio tekee arvioinnin siitä, voidaanko käyttölupa teokseen myöntää siten, ettei sillä olisi haitallista vaikutusta käyttöluvan kohteena olevan teosjoukon kaupallisiin markkinoihin? Jos ette, kenen tulisi tehdä tämä arvio ja millä perusteilla arvio tulee tehdä?

-

c. Kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttämisestä tekijänoikeuden rajoituksen nojalla eräissä tapauksissa säädettäisiin 16 h §:ssä. Pykälässä asetetaan tietyt kriteerit, joiden täyttyessä teoksen voidaan katsoa poistuneen kaupallisesta jakelusta, ellei tiedossa ole, että teos on edelleen kaupallisessa jakelussa. Kriteerien tavoitteena on helpottaa sen arvioimista, milloin teoksen voidaan (yleensä) katsoa poistuneen kaupallisesta jakelusta. Onko säännöksistä apua sen arvioimisessa, millä edellytyksin teoksia saa käyttää tekijänoikeuden rajoituksen nojalla?

-

d. Ehdotetun 16 j §:n mukaan pääasiallinen vastuu tietojen ilmoittamisesta Euroopan immateriaalioikeusvirastoon olisi kulttuuriperintölaitoksilla. Kielto-oikeuden käyttämisestä voisi ilmoittaa myös yhteishallinnointiorganisaatio. Ehdotukseen ei sisälly säännöksiä ns. yhteyspisteestä (Contact Point), joka päättäisi, mitkä organisaatiot voivat käyttää Euroopan immateriaalioikeusviraston kaupallisesta jakelusta poistuneita teoksia koskevaa tietokantaa. Tarvitaanko Suomessa tällaista yhteyspistettä ja jos tarvitaan, minkä tahon tulisi hoitaa tehtävä?

-

5.2. Tarkemmat pykäläkohtaiset kannat TekL 16 g - 16 j sekä 64 d §:stä

a. Kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttäminen sopimuslisenssin nojalla (TekL 16 g §)

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

b. Kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttäminen rajoituksen nojalla eräissä tilanteissa (TekL 16 h)

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

c. Kielto-oikeuden käyttäminen (TekL 16 i §)

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

d. Kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttöä koskevien tietojen rekisteröinti (TekL 16 j §)

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

6. Kysymyksiä sopimuslissenssijärjestelmästä (TekL 26 §, DSM-direktiivin 12 artikla)

a. DSM-direktiivin 12 artiklassa annetaan jäsenvaltioille mahdollisuus säätää vaikutukseltaan laajennetusta kollektiivisesta lissensioinnista. Suomessa hyödynnettäisiin tämä kansallinen liikkumavara säilyttämällä tekijänoikeuslain 26 §:ssä säädetty sopimuslissenssijärjestelmä. Pykälää ehdotetaan kuitenkin direktiivin perusteella tarkennettavaksi. Samassa yhteydessä tehtäisiin eräitä teknisiä ja rakenteellisia muutoksia pykälään. Mikä on kantaanne ehdotettuun ratkaisuun?

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

b. DSM-direktiivin 12 artiklan 3 kohdan a-alakohdassa edellytetään yhteishallinnointiorganisaation olevan valtuutustensa perusteella riittävän edustava lissenssin kohteena olevien teosten oikeudenhaltijoiden ja oikeuksien suhteen. Miten riittävä edustavuus varmistetaan, ja miten sitä tulisi arvioida sopimuslissenssiorganisaation hyväksymisen yhteydessä?

-

c. Olennaisimmat muutokset 26 §:ssä koskisivat direktiivin 12 artiklan mukaista veloitetta tiedottaa tekijöille sopimuslissensseistä, tekijän oikeudesta hakea korvausta sekä kielto-oikeuden käyttämisestä. Ehdotus perustuu siihen, että yhteishallinnointiorganisaatiot itse esittävät suunnitelman siitä, miten tekijöille (ja erityisesti ns. ”ulkopuolisille tekijöille”) tiedotetaan direktiivin edellyttämistä asioita. Näin tarvittavat toimenpiteet pysyisivät oikeasuhtaisina tekijöiden etua ajatellen. Onko tämä lähtökohta perusteltu, vai tulisiko tiedottamisesta säätää tarkemmin laissa ns. ”ulkopuolisten tekijöiden” oikeuksien turvaamiseksi? Jos pitäisi säätää tarkemmin, mitä veloitteita tulisi asettaa?

-

7.1. Alkuperäinen lähetystoiminta

Pykäliin ehdotetaan muutoksia, joiden tavoitteena on selkeyttää nykyisiä, varsin vaikeaselkoisina pidettyjä säännöksiä. Lisäksi ehdotuksella pantaisiin täytäntöön verkkolähetysdirektiiviä siten, että 25 f §:ssä alkuperäiseen lähetystoimintaan rinnastettaisiin lähettäjäyritysten verkko-oheispalvelut (esim. YLE Arena) ja 64 b §:ään tehtävällä muutoksella varmistettaisiin, että alkuperäiseen lähetystoimintaan hankitut oikeudet kattavat myös radiolähetysten sekä television uutis- ja ajankohtaisohjelmien lähettämisen EU:n alueella, ellei toisin ole sovittu. Verkkolähetysdirektiivin 8 artiklan säännökset, jotka koskevat oikeuksien hankkimista silloin, kun lähettäjäyritys ei oman toimintansa puitteissa itse lainkaan lähetä lähetystä, vaan sen tekee jakelijayritys, ehdotetaan sisällytettäväksi alkuperäistä lähetystoimintaa koskevaan 25 f §:ään. Direktiivi mahdollistaa sen, että tällaisissa tapauksissa voidaan nojautua

samankaltaiseen lisensiointimalliin kuin edelleenlähetysten yhteydessä. Valmistelussa on arvioitu, että Suomessa ei esiinny direktiivin 8 artiklassa tarkoitettuja tilanteita, eikä siten ole pidetty tarpeellisena käyttää hyväksi direktiivin tarjoamaa mahdollisuutta, että tarvittavia oikeuksia voitaisiin hankkia pakollista kollektiivista hallinnointia koskevan sääntelyn perusteella yhteishallinnointiorganisaatiolta. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun?

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

7.2. Radio- ja televisio-ohjelmien edelleenlähettäminen

Tekijänoikeuslain 25 h §:ssä säädetään radio- ja televisiolähetysten samanaikaisesta ja muuttamattomasta edelleenlähettämisestä. Säännöksillä virtaviivaistetaan lisensiointimarkkinoiden toimintaa tilanteessa, jossa oikeuksien hankkiminen voisi muuten olla haastavaa. Ehdotetuilla säännöksillä pantaisiin täytäntöön verkkolähetysdirektiivin säännökset ja selkeytettäisiin edelleenlähettämistä koskevia säännöksiä. Lisäksi ehdotetaan, että myös lähettäjäyritysten verkko-oheispalveluiden edelleen lähettäminen olisi mahdollista hankkimalla tarvittavat oikeudet yhteishallinnointiorganisaatiolta sekä edellyttäen, että myös lähettäjäyrityksen suostumus on saatu. Taustalla on se, että verkko-oheispalveluihin usein estetään pääsy asettamalla teknisiä esteitä, ns. maarajoituksia. Esimerkiksi Ruotsin SVT:n kanavien edelleenlähettämiseen on mahdollista hankkia oikeuksia keskitetysti, mutta tämä ei ole koskenut SVT:n verkko-oheispalveluita. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun? Voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia vastauksenne yhteydessä.

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

8.1. Tekijän korvausoikeus ja korvausten kohtuullistaminen

Esitys sisältää muutoksia tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden aseman parantamiseksi hyödyntämissopimuksissa. DSM-direktiivin 18 artiklassa säädetään yleisestä periaatteesta, jonka mukaan tekijä tai esittävä taiteilija on oikeutettu asianmukaiseen korvaukseen teosten kaupallisesta hyödyntämisestä, ja 20 artiklassa korvausta koskevan sopimusehdon sovittelusta muuttuneista olosuhteista johtuen. Voimassa olevan tekijänoikeuslain 29 §:ssä säädetään (direktiiviä laajemmin) kohtuuttoman sopimusehdon sovittelusta, ja pykälän perusteella on mahdollista kohtuullistaa niin alun perin kohtuutonta sopimusehtoa kuin reagoida muuttuneista olosuhteista johtuvaan kohtuullistamistarpeeseen. Näin ollen ehdotetaan vain huomioon otettavien kriteerien laajentamista vastaamaan paremmin direktiivissä lueteltuja arviointikriteerejä. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun? Voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia vastauksenne yhteydessä.

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

8.2. Tekijän oikeus selvitykseen teosten kaupallisesta hyödyntämisestä

Ehdotetun tekijänoikeuslain 30 §:n tarkoituksena on turvata tekijälle mahdollisuus saada tietoa teoksen kaupallisesta hyödyntämisestä. Kysymys on uudesta, pakottavasta säännöksestä. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun? Voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia vastauksenne yhteydessä.

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

8.3. Tekijän oikeus perua oikeudenluovutus

Ehdotetussa 31 §:ssä säädettäisiin tekijän oikeudesta perua oikeudenluovutus, mikäli teosta ei ole hyödynnetty laissa säädetyssä ajassa. Kysymys on pakottavasta säännöksestä, mistä johtuen nykyiset tahdonvaltaiset, teostyyppikohtaiset säännökset poistettaisiin tekijänoikeuslaista. Ainoana poikkeuksena olisivat elokuvateoksia koskevat säännökset, jotka säilyisivät ennallaan, mutta muuttuisivat pakottaviksi. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun? Voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia vastauksenne yhteydessä.

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

8.4. Kustannussopimuksia koskevasta erityissäätelystä

Ehdotetussa 35 – 37 §:ssä säädettäisiin kustannussopimuksista. Säännöksiä on muutettu tavoitteena modernisoida voimassa olevia kustannussopimuksiin liittyviä säännöksiä. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun?

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

8.5. Tekijän oikeus rinnakkaistallentaa tieteellinen artikkeli

Ehdotetussa 38 §:ssä säädettäisiin tekijän oikeudesta rinnakkaistallentaa tieteellinen artikkeli. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun?

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

8.6. Esittävän taiteilijan yksinoikeuden laajentaminen

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi tekijänoikeuslain 45 §:ää siten, että kuvataallenteelle tallennetun esityksen tekijänoikeudellinen suoja laajenisi vastaamaan lähtökohtaisesti äänitallenteelle tallennetun esityksen oikeuksia. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun?

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

8.7. Tekijänoikeuksista vapaista (public domain) teoksista otetut valokuvat (TekL 49 a §, DSM-direktiivin 14 artikla)

Valokuvaajan lähioikeutta ehdotetaan kavennettavaksi siten, että valokuva teoksesta, jonka suoja-aika on päättynyt, ei tulisi valokuvaajan lähioikeussuojan piiriin. Tavoitteena on varmistaa, että toisella suojamuodolla ei voida estää tekijänoikeudesta vapaiden (public domain) teosten käyttämistä. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun?

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

9.1. "Lyhyet otteet"

DSM-direktiivin 15 artiklan mukaisesta lehtikustantajan lähioikeudesta säädettäisiin tekijänoikeuslain 50 §:ssä. Uudella lähioikeudella suojattaisiin lehtikustantajan oikeutta määrätä lehtijulkaisun saattamisesta yleisön saataviin tietoverkoissa tietoyhteiskuntapalvelun tarjoajan toimesta. Direktiivissä suojan kohde jää jokseenkin avoimeksi, ja suojan kohde on rekonstruoitu siten, että se mahdollisimman hyvin kattaisi sellaiset käyttömuodot (käyttö uutisseuranta- ja uutiskoostepalveluissa), joita direktiivissä on tavoiteltu. Eräänä haasteena on kysymys siitä, miten tulisi suhtautua direktiivin säännökseen, jonka mukaan suojan piiriin eivät kuulu "erittäin lyhyet otteet tai yksittäiset sanat". Direktiivissä ei määritellä tarkkaa rajaa sille, minkälaiset otteet ovat sallittuja, eikä sellaista aseteta myöskään 50 §:ssä. Sen sijaan säännöksessä lähtökohtana on, että myös epäolennaisten otteiden toistuva käyttö voi loukata tekijänoikeutta, ja sen perusteella on ehdotettu sanamuotoa, joka vastaa nykyistä tietokantasuojaa (tietokantadirektiivissä on vastaavanlainen konstruktio, eli myös tietokannan epäolennaisten osien toistuva käyttö voi kuulua yksinoikeuden piiriin). Valmistelun aikana työpajoissa toivottiin, että ainakin otsikko olisi laissa säädetty "vapaaksi". Jos pidätte tarpeellisena, että laissa säädetään tietty sana- tai merkkimäärä, jonka käyttö olisi aina sallittua, niin minkä pituinen sana- tai merkkimäärän tulisi olla? Miten vastaavasti määriteltäisiin muiden suojan kohteiden (esim. valokuva tai audiovisuaalinen aineisto) osalta sallitun käytön määrä?

-

9.2. Lehden toisintaminen toisessa sanoma- tai aikakauslehdessä (voimassa oleva TekL 23 §)

Valmistelussa on arvioitu, että voimassa olevan TekL 23 §:n säilyttäminen ei ole mahdollista, sillä siinä on olennaisesti kysymys sanoma- tai aikakauslehden kilpailijan (toisen sanoma- tai aikakauslehden taholta, joka on samalla myös tietoyhteiskunnan palvelu) oikeudesta toisintaa sanoma- tai aikakauslehdessä

Julkaistu artikkeli, joka lienee lähtökohtaisesti laajempi kuin ”erittäin lyhyt ote tai yksittäiset sanat”. Yhdyttekö tähän arvioon? Jos ette, millä perusteella tulisi katsoa, että kilpaileva sanoma- tai aikakauslehti ei käytä hyväkseen sanoma- tai aikakauslehden tekemiä investointeja sisällöntuotantoon, jonka johdosta uutisartikkelin toisintaminen olisi sallittua suoraan lain nojalla, kun sen sijaan vastaavan pituisen otteen käyttäminen esimerkiksi uutiskooste- tai uutisseurantapalvelussa olisi kiellettyä?

9.3. Internetin hakupalvelut

Direktiivin 15 artiklassa tai sen esitöissä ei ole mainintaa siitä, että sanoma- ja aikakauslehden lähioikeudella olisi vaikutusta internetin hakupalveluihin (esim. Google hakupalvelu, Bing, Ecosia ym). Lähtökohtaisesti voidaan katsoa, että direktiivillä ei ole tarkoitettu olevan vaikutusta hakupalveluiden toimintaan ja että direktiivissä olevaa viittausta siihen, että linkittäminen ei kuulu yksinoikeuden piiriin, voidaan tulkita samansuuntaisesti. Toisaalta direktiivissä ei nimenomaisesti myöskään suljeta pois tämänkaltaisia tietoyhteiskuntapalveluiden tarjoajia yksinoikeuden soveltamisalasta. Onko sanoma- tai aikakauslehden lähioikeussuojan yhteydessä tarpeen ottaa kantaa hakupalveluiden toimintaan? Jos on, miten asiaan tulisi ottaa kantaa esityksessä?

9.4. Tekijöiden osuus lehtikustantajan saamista korvauksista

Ehdotuksen (ja DSM-direktiivin) mukaan tekijällä on oikeus asianmukaiseen osuuteen lehtikustantajan saamista korvauksesta. Tulisiko tekijöiden osuutta määritellä tarkemmin laissa? Jos katsotte, että tekijöiden osuus korvauksesta tulee määritellä, tulisiko sen olla prosenttiosuus vai jotain muuta? Minkä suuruinen osuus?

9.5. Tarve sopimussisänsääntöä tekijöiden korvausosuuden hoitamiseksi

Sanoma- ja aikakauslehdet sisältävät suuren määrän eri aineistoja. Jotta lehtikustantajat välttyisivät neuvottelemasta kunkin tekijänoikeuden haltijan kanssa erikseen asianmukaisista korvauksista, voi olla molemmille osapuolille helpompaa, että asia hoidettaisiin sopimussisänsääntöä, joka mahdollistaisi sen, että lehtikustantaja voisi neuvotella yhteishallinnointiorganisaation kanssa keskitetysti korvausosuudesta ja korvaukset tilitettäisiin organisaation kautta tekijänoikeuden haltijoille. Pitäisikö lakiehdotukseen lisätä asiaa koskeva sopimussisänsääntö? Voitte halutessanne perustella kantaanne lyhyesti vastauksenne yhteydessä.

Jos yllä oleva vastauskenttä loppui kesken, voitte jatkaa tässä.

9.6. Sanoma- tai aikakauslehden lähioikeussuoja - arvio ehdotetusta TekL 50 §:stä kokonaisuudessaan

Arvioikaa nyt ratkaisua kokonaisuudessaan. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun?

-
Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja tai muutosehdotuksia

-
10.1. Onko ratkaisussa riittävästi huomioitu eri perusoikeuksien välistä tasapainoa?

Verkkosisällönjakopalvelun tarjoajien vastuusta säädettäisiin tekijänoikeuslain uudessa 6 a luvussa. Sen mukaan verkkosisällönjakopalvelun tarjoaja olisi vastuussa tekijänoikeuden loukkauksesta, joka aiheutuu siitä, että sisällön tuottaja (direktiivissä käytetään ilmaisua ”käyttäjä”) on tallentanut palveluun aineistoa, joka loukkaa tekijänoikeutta. Palvelun tarjoaja ei kuitenkaan olisi vastuussa tekijänoikeuden loukkauksesta, jos palvelun tarjoaja on ryhtynyt asianmukaisiin ja oikeasuhtaisiin toimenpiteisiin luvan hankkimiseksi tekijältä tai estänyt tekijän tai tämän puolesta toimivan pyynnöstä pääsyn tekijänoikeutta loukkaavaan aineistoon. Direktiivin mukaisilla säännöksillä vahvistetaan tekijänoikeuden toimeenpanoa verkkosisällönjakopalveluissa ja tekijän mahdollisuutta määrätä teoksestaan. Direktiivin vaatimusten mukaisesti säädettäisiin siitä, miten tulisi välttää sitä, että estetään pääsy tekijänoikeutta loukkaamattomaan aineistoon, sekä keinoista, joilla direktiivin vaatimusten mukaisesti parannetaan sisällön tuottajien oikeusturvaa. Direktiivin sääntely on hyvin perusoikeusherkkää ja direktiivin toimeenpanossa on otettava huomioon tekijöiden omistusoikeus, palvelun tarjoajien elinkeinovapaus ja sisällön tuottajien sananvapaus. Direktiivin toimeenpanossa on pyritty perusoikeusmyönteiseen ja eri perusoikeuksien välistä tasapainoa huomioivaan täytäntöönpanoon. Onko tässä tavoitteessa onnistuttu yleisellä tasolla? Ellei, millä perusteella katsotte, että ehdotettu sääntely on perusoikeuksien vastainen?

-
Tässä voitte perustella tarkemmin. Perustelkaa mielellään viittaamalla siihen perustuslakivaliokunnan, EU-tuomioistuimen tai Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisuun, johon tukeudutte. Kertokaa myös, miten esitystä tulee mielestänne korjata, ja perustelkaa muutosehdotukset perusoikeuksien toteutumisen kannalta.

-
10.2. Sananvapautta koskevien tekijänoikeuden rajoitusten vahvistaminen (uusi TekL 23 §)

Ehdotetussa uudessa 23 §:ssä säädettäisiin oikeudesta käyttää teosta toisessa teoksessa, eli tarkemmin sanottuna mahdollisuudesta käyttää teosta karikatyyrissä, parodiassa ja pastississa sekä teoksen satunnaisesta sisällyttämisestä toiseen teokseen. Mikä on kantaanne ehdotettuun ratkaisuun? Voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia vastauksenne yhteydessä.

-
Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-
10.3. Pykäläkohtaiset huomiot uudesta 6a luvusta

a. TekL 55 a §:ssä säädettäisiin verkkosisällönjakopalvelun tarjoajan vastuusta. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun?

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

b. Ehdotetussa 55 b §:ssä säädettäisiin verkkosisällönjakopalvelun tarjoajan tiedonantovelvoitteesta. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun?

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

c. Ehdotetussa 55 c §:ssä säädettäisiin verkkosisällönjakopalvelun tarjoajan velvollisuudesta estää yleisön pääsy aineistoon. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun?

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

d. Ehdotetussa 55 d §:ssä säädettäisiin kiellosta esittää perusteettomia poistovaatimuksia. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun?

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

e. Ehdotetussa 55 e §:ssä säädettäisiin sisällön tuottajalle annettavasta ilmoituksesta. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun?

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

f. Ehdotetussa 55 f §:ssä säädettäisiin verkkosisällönjakopalvelun tarjoajan velvollisuudesta tarjota keinoja erimielisyyksien selvittelyyn palvelussa. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun?

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

g. Ehdotetussa 55 g §:ssä säädettäisiin palauttamispyynnöstä. Mikä on kantanne ehdotettuun ratkaisuun?

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

h. Ehdotetussa 55 h §:ssä säädettäisiin tekijänoikeusriitalautakunnasta. Mikä on kantaanne ehdotettuun ratkaisuun? Voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia vastauksenne yhteydessä.

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

i. Ehdotetussa 55 i §:ssä säädettäisiin asian käsittelystä tekijänoikeusriitalautakunnassa. Mikä on kantaanne ehdotettuun ratkaisuun?

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

j. Ehdotetussa 55 j §:ssä säädettäisiin tekijänoikeusriitalautakunnan ratkaisujen julkisuudesta. Mikä on kantaanne ehdotettuun ratkaisuun?

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

k. Ehdotetussa 55 k §:ssä säädettäisiin hyvityksestä ja vahingonkorvauksesta. Mikä on kantaanne ehdotettuun ratkaisuun?

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

l. Ehdotetussa 55 l §:ssä säädettäisiin hyvityksestä ja vahingonkorvauksesta. Mikä on kantaanne ehdotettuun ratkaisuun?

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

m. Ehdotetussa 55 m §:ssä säädettäisiin riitojen käsittelyä koskevista sopimusehdoista. Mikä on kantaanne ehdotettuun ratkaisuun?

-

Tässä voitte perustella kantaanne ja esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muutosehdotuksia

-

11.1. Neuvottelumekanismi (13 artikla)

DSM-direktiivin 13 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava mahdollisuus saada apua puolueettomalta elimeltä tai sovittelijalta sopimusneuvotteluissa audiovisuaalisten teosten saattamiseksi yleisön saataviin tilausvideopalveluissa. Valmistelussa on arvioitu, että lainsäädäntömme ei aseta esteitä sille, että osapuolet, joilla on lisensiointiin liittyviä vaikeuksia, voivat saada apua sopimukseen pääsemiseksi, esimerkiksi sovittelijoilta asianajajaliiton kautta tai Keskuskauppakamarin sovittelijoilta? Yhdyttekö tähän käsitykseen? Jos ette, miksi?

-

11.2. Kustantajan oikeus hyvityksiin (16 artikla)

DSM-direktiivin 16 artiklan mukaan jäsenvaltiot voivat säätää, että kustantajalla on oikeus osuuteen siirrettyjen oikeuksien nojalla maksetuista hyvityksistä. Tekijänoikeuslain 19 §:n mukaan tekijä ei voi luovuttaa toiselle oikeuttaan lainauskorvaukseen, eikä oikeus lainauskorvaukseen siirry kustantajalle kustannussopimuksen nojalla. Vastaavasti tekijänoikeuslain 26 a §:ssä säädettyä hyvitystä yksityisestä kopiointista maksetaan vain alkuperäisille oikeudenhaltijoille, eikä hyvitykseen ole subjektiivista oikeutta. Valokopiointia koskevan tekijänoikeuden rajoituksen nojalla kerättävät korvaukset maksetaan käytännössä yhteishallinnointiorganisaation tilityssäntöjen perusteella, mikä mahdollistaa myös korvausten maksamisen kustantajille. Valmistelussa nykytilannetta ei ole pidetty tarpeellisena muuttaa. Yhdyttekö tähän käsitykseen? Jos ette, miksi?

-

11.3. Vaihtoehtoinen riitojenratkaisumenettely (DSM-direktiivin 21 artikla)

DSM-direktiivin vaihtoehtoista riitojenratkaisumenettelyä koskevan 21 artiklan osalta ei ehdoteta muutoksia voimassaolevaan tekijänoikeussäätelyyn. Valmistelussa on katsottu, että nykyinen lainsäädäntö ei aseta esteitä vapaaehtoisten vaihtoehtoisten riidanratkaisumenetelmien käytölle ja sille, että tekijä tai esittävä taiteilija voisi valtuuttaa esimerkiksi tekijöitä tai esittäviä taiteilijoita edustavan organisaation toimimaan puolestaan myös vapaaehtoisessa vaihtoehtoisessa riidanratkaisussa, kuten välimiesmenettelyssä tai sovittelussa. Yhdyttekö tähän näkemykseen? Jos ette, miksi?

-

12.1. Kuvailu tekijänoikeusjärjestelmän yleisestä merkityksestä

Esityksen vaikutusarvioinnissa (luku 4.2.) on kuvailtu tekijänoikeusjärjestelmän merkitystä yleisesti. Kuvailuun ei ole lisätty sellaista taustatietoa, joka ilmenee jo HE-luonnoksen 1 ja 2 luvusta, joissa kuvailaan direktiivien sisältöä ja kansallista sääntelytarvetta. Kuvailuun on sisällytetty tekijänoikeusjärjestelmän kansantaloudellista merkitystä, tekijänoikeuden merkitystä luovien alojen ammattilaisten ja luovien alojen yritysten kannalta, sekä laajemmin osana yhteiskunnan tiedonvälitystä ja innovaatioiden edistämistä. Onko kuvailussa virheitä tai puutteita? Onko sitä tarpeen täydentää, ja jos on, miten?

-

12.2. Ehdotusten vaikutukset asiaryhmittäin

a. Tekijänoikeuden rajoituksia ja sopimuslisenssiä koskevat ehdotukset. Onko kuvailussa virheitä tai puutteita? Onko sitä tarpeen täydentää, ja jos on, miten?

-

b. Sopimusehtojen sääntelyyn (tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden asema sopimussuhteissa) liittyvien muutosten vaikutukset. Onko kuvailussa virheitä tai puutteita? Onko sitä tarpeen täydentää, ja jos on, miten?

-

c. Tekijänoikeuden lähioikeuksiin ehdotettujen muutosten pääasialliset vaikutukset (esittävien taiteilijoiden suojan laajentaminen, lehtikustantajan lähioikeus). Onko kuvailussa virheitä tai puutteita? Onko sitä tarpeen täydentää, ja jos on, miten?

-

d. Verkkosisällönjakopalvelun tarjoajan vastuuta koskevan sääntelyn vaikutukset. Onko kuvailussa virheitä tai puutteita? Onko sitä tarpeen täydentää, ja jos on, miten?

-

13. Kysymyksiä perusoikeusarvioinnista

HE-luonnoksen 12 luvussa esitystä arvioidaan perusoikeuksien toteutumisen ja lainsäätämisyjärjestyksen kannalta. Onko analyysissä puutteita, esimerkiksi puuttuuko sellaista perustuslakivaliokunnan tai EU-tuomioistuimen ratkaisukäytäntöä, joka olisi asian arvioimisessa tarpeen ottaa huomioon? Jos puuttuu, mitä tulisi lisätä?

-

14. Muut yksityiskohtat, joista haluatte lausua

Onko esityksessä muita yksityiskohtia, joita haluatte kommentoida, kuten siirtymäsäännökset, lakien voimaantulo, lain seuranta ja toimeenpano tai jotain muuta vastaavaa?

-

Yhteenvedo keskeisistä huomioista

Tässä voitte halutessanne esittää lyhyen yhteenvedon lausuntonne keskeisistä huomioista ja kannanotoista.

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Helsinki 30.10.2021

Asia: Professoriliiton lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi tekijänoikeuslaiksi laeiksi tekijänoikeuslain ja sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 184 §:n muuttamisesta, VN/17453/2021

Professoriliitto (myöhemmin liitto) kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä tekijänoikeuslaiksi. Liitto lausuu kunnioittavasti seuraavaa.

Hallituksen esitys tulee palauttaa takaisin valmisteluun

Professoriliitto toteaa, että hallituksen esitys on valmisteltu puutteellisesti ja tulee palauttaa takaisin valmisteluun. Valmisteluvaiheessa oikeudenomistajien ja –haltijoiden edustajia, kuten professorikunnan edustajia, ei ole kuultu. Vaikuttavuusarviointi on siksi jäänyt vaillinaiseksi. Luonnoksessa hallituksen esitykseksi on tarpeettomasti säädetty asioista, joita DSM-direktiivin täytäntöönpano ei edellytä ja jotka vaarantavat lainsäädäntöhankeiden tavoitteiden saavuttamisen. Ministeriön tulee kansallisesti näin merkittävässä asiassa huolehtia lainvalmistelun riittävästä resursoinnista ja oikeudenomistajien ja -haltijoiden edustajien ja muiden sidosryhmien asianmukaisesta kuulemisesta. Nyt annettu lausuntoaikataulu on liian tiukka.

Yleistä

Liitto toteaa, että hallituksen esityksen taustalla on muun muassa DSM-direktiivin täytäntöönpano Suomessa. Tavoitteena tulisi Komission tiedonannon ”Tekijänoikeuteen pohjautuvan oikeudenmukaisen, tehokkaan ja kilpailukykyisen talouden edistäminen digitaalisilla sisämarkkinoilla” (COM(2016) 592 final) mukaisesti varmistaa Euroopan luovan alan kilpailukykyyn säilyminen. Tämä tavoite ei toteudu nyt lausuttavana olevassa hallituksen esityksessä.

Komissio toteaa tiedonannossa ”Uusi eurooppalainen tutkimusalue tutkimusta ja innovointia varten” (COM/2020/628 final), että julkinen tiedejärjestelmä on keskeinen osa TKI-järjestelmää ja Euroopan hyvinvoinnin takaavan huippuosaamisen kulmakivi. Komissio toteaa edelleen, että tieteen edistymisen ja eurooppalaisen tutkimusalueen toiminta edellyttävät akateemista vapautta. Unescon 11.11.1997 hyväksymän suosituksen (Recommendation concerning the Status of Higher-Education Teaching Personnel) mukaan yliopiston tutkimus- ja opetushenkilökunnan tekijänoikeuksia on suojattava osana akateemista vapautta. Unescon suositus on otettu huomioon tulkittaessa Euroopan perusoikeuskirjan 13 artiklaa akateemisesta vapaudesta. Suomessa akateeminen vapaus on turvattava myös tekijänoikeuslaissa perustuslain PL 16 §:n 3 momentin ja 22 §:n mukaisesti. Toteutuessaan esitys heikentäisi merkittävästi suomalaisten tutkijoiden tekijänoikeuksia nykytilanteeseen verrattuna.

Tekijänoikeuksien kaventaminen heikentäisi avoimen tutkimuksen sekä keksintö- ja innovaatiotoiminnan kannustimia. Tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus ei toteudu ilman tekijänoikeuksia. Tutkijoiden tekijänoikeuksilla turvataan se, että perusoikeudet toteutuvat myös yliopistosektorilla. Tutkijavetoisuus takaa tieteen laadun.

Akateemisen vapauden turvaamisen kannalta epäonnistunein luonnoksen kohta on ehdotettu tekijänoikeuslain 31 §:n 3 momentti. 31 § koskee oikeudenluovutuksen perumista. Pykälän 3 momentin mukaan työnantajalle jäisi ei-yksinomainen oikeus käyttää teosta, jos teos on luotu täytettäessä työ- tai virkasuhteesta johtuvia työtehtäviä. Professoriliitto huomauttaa, että laissa ei ole nimenomaisesti säädetty eikä pidäkään säätää tekijänoikeuden siirtymisestä työnantajalle työsuhteen perusteella. Yliopistoihin on vakiintuneesti sovellettu ns. korkeakoulupoikkeusta. Liitto toteaa, että yliopistojen tutkimus- ja opetushenkilöstön tuottaman materiaalin tekijänoikeuksien luovutuksesta on aina sovittava nimenomaisesti. Työnantajalle ei siirry oikeuksia materiaalin käyttämiseen pelkästään työsuhteen perusteella. Epäselvyyksien välttämiseksi kyseinen momentti tulee poistaa kokonaisuudessaan. Mikäli 31 §:n 3 momenttia ei poisteta, momenttia tulee vähintäänkin täydentää siten, että momentissa todetaan selkeästi, että se ei koske yliopistojen opetus- ja tutkimushenkilöstöä.

Professoriliitto toteaa, että esityksessä on myös muita kohtia, joilla tarpeettomasti vaikeutetaan suomalaisten tutkijoiden asemaa ja siten TKI-toiminnan kannustimia. Ruotsissa vastaavalla esityksellä tähdätään tekijöiden aseman parantamiseen ja yritystoiminnan kasvattamiseen.

13 § Käyttö tiedonlouhintaa varten

Liitto tukee pyrkimystä mahdollistaa tiedonlouhinta tieteellistä tutkimusta varten.

Liitto toteaa, että kustantajat ovat pyrkineet rajoittamaan tieteellistä tutkimusta varten tapahtuvaa tiedonlouhintaa. Liitto kannattaa asiasta säätämistä.

Tiedonlouhinta-termi vaatii kuitenkin tarkemman määrittelyn. Säädöstä ja sen perusteluja tulee täydentää tältä osin.

Luonnoksen 13b §:n 2 momentin viimeinen virke on epäselvä, tulkinnanvarainen ja ristiriidassa kyseisen kohdan hallituksen esityksen perustelujen kanssa. 7 artiklan tarkoituksena on suojata tiedonlouhintaa tekevän tutkijan oikeuksia. Luonnoksen 2 momentin viimeinen virke rajoittaa oikeudenhaltijan oikeuksia laajemmin kuin direktiivissä edellytetään. Viimeinen virke tulee täsmentää.

14 § Teosten käyttäminen opetustoiminnassa ja tieteellisessä tutkimuksessa

Liitto toteaa, että DSM-direktiivin 5.1 artikla mahdollistaisi toisten oikeudenhaltijoiden materiaalin vähäisen käytön tavanomaisessa opetustarkoituksessa. Direktiivissä on tältä osin saatu aikaan tarkoituksenmukainen tasapaino eri tavoitteiden välillä. Luonnoksen 14 § on soveltamisalaltaan paljon direktiivin 5.1 artiklaa laajempi. Tosiasiallisesti luonnoksen 14 § rajoittaisi yliopistoissa annettavaa opetusta.

Yliopistoissa harjoitetaan tutkimusta ja annetaan tutkimukseen perustuvaa opetusta. Yliopistojen toimintaan kuuluu tieteensisäinen keskustelu ja tieteensisäinen kritiikki. Tutkimusjulkaisut ovat yliopistoissa myös opetusjulkaisuja ja tieteensisäisen keskustelun perusta. Yliopistojen toiminnassa pitää hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti käyttää julkistettuja teoksia aivan riippumatta siitä, onko käytöllä yhteyttä suunnitelmiin tai onko käytöllä yhteyttä rajattuun tai avoimeen henkilöpiiriin. Tämän johdosta yliopistojen toiminnassa on epätarkoituksenmukaista erottaa toisistaan suunnitelmallinen ja ei-suunnitelmallinen toiminta, opetustoiminta ja tieteellinen tutkimus ja

vastaavasti koulutusmarkkinoille tarkoitetut teokset ja tieteellistä keskustelua tai muuta tarkoitusta varten julkaistut teokset.

Korvaussäännös rajoittaisi yliopistoissa annettavaa opetusta pelkällä olemassaolollaan, koska hallinnollisten ongelmien ja oikeudellisen riskin välttämiseksi opettajan olisi syytä välttää käyttämästä toisten oikeudenhaltijoiden materiaalia.

Liiton näkemyksen mukaan DSM-direktiivin 5.1 artiklaa vastaava poikkeus opetuksen havainnollistamista varten kattaisi tarkoituksenmukaisella tavalla opetustarpeet.

Luonnoksen 14 § on myös omiaan heikentämään kotimaisten ja kansalliskielisten tieteellisten kustantajien toimintaedellytyksiä ja sitä kautta kotimaisten tutkijoiden toimintaedellytyksiä. Jos teoksesta saa valmistaa käytön edellyttämät kappaleet, jo valmiiksi uhanalaisten kotimaisten ja kansalliskielisten tieteellisten kustantajien pienet markkinat kutistuvat entisestään. Liitto toteaa, että luonnoksen 19 a § ei poista riskiä kotimaisen kansalliskielisen tieteellisen kustantamisen kuihtumisesta.

Liitto toteaa, että luonnoksessa on oikeansuuntainen ajatus siitä, että koulutusmarkkinoille suunnatun teoksen käyttämisestä maksetaan korvaus tekijöille. Luonnoksessa ei kuitenkaan ole määritelty, mitä koulutusmarkkinoille suunnatulla teoksella tarkoitetaan. Koska yliopistojen sekä yliopistojen tutkimus- ja opetushenkilökunnan toiminta on kokonaisuudessaan toimintaa tutkimus- ja koulutusmarkkinoilla, täsmällinen määritelmä on tarpeen. Liitto toteaa, että korvauksen maksamisesta aiheutuu hallinnollista työtä. Liitto edellyttää, että korvauksen maksaminen järjestetään niin, että siitä ei aiheudu lisää hallinnollista työtä yliopistojen tutkijoille ja opettajille.

18 § Opetuksessa käytettävät kokoomateokset

18 §:n soveltamisala jää hyvin epäselväksi. Liitto huomauttaa, että koulutusmarkkinoille suunnattua teosta ei ole määritelty luonnoksessa. Myös kokoomateoksen määritelmä jää epäselväksi. Pykälää voitaisiin tulkita niin, että siinä on ensinnäkin kokoomateoksen määritelmä ja että kokoomateos määritellään teokseksi, ”joka muodostetaan useiden tekijöiden teoksista”. Pykälää voitaisiin vaihtoehtoisesti tulkita niin, että siihen ei kuulu kokoomateoksen määritelmää ja että sitä sovelletaan kvalifioituihin ”kokoomateoksiin”. Jälkimmäisessä tapauksessa pykälä rajoittaisi muiden oikeudenhaltijoiden teosten käyttöä silloin, kun kokoomateosta ei ole muodostettu ”useiden tekijöiden teoksista”.

Epäselvää on, tarkoitetaanko koulutusmarkkinoille suunnatulla teoksella esimerkiksi yliopistopetuksessa käytettyjä luentomateriaaleja ja kokoomateoksella yksittäisen tutkijan luentomateriaaleja, joissa on lainattu muiden tekijöiden teoksia.

19 a § Korvausta hallinnoiva organisaatio

Liitto toteaa, että korvausta 19 a § on riippuvainen 14 §:stä, ja viittaa yllä lausuttuun.

29 § Tekijänoikeuden luovutusta koskevan kohtuuttoman sopimusehdon sovittelu

Liitto toteaa, että voimassa olevan lain muotoilu on ehdotettua parempi. Luonnoksessa teoksen kaupallinen arvo painottuu suhteettoman paljon. Luonnoksen muotoilu olisi omiaan sallimaan nykyisin kohtuuttomina ja vastuuttomina pidettäviä käytäntöjä erityisesti yliopistosektorilla, koska yliopistojen tutkimus- ja opetushenkilökunnan tieteellisen ja taiteellisen toiminnan hyödyt näkyvät koko yhteiskunnassa pitkällä aikavälillä ja teosten välittömän kaupallisen arvon mittaaminen olisi vaikeaa, mahdotonta tai ei-mielekästä. Ehdotettu säännös korostaessaan teoksen kaupallista arvoa tosiasiallisesti syrjii tutkijoita ja taiteilijoita. Palkkaus ei poista oikeutta korvaukseen, ja tältä osin perusteluja tulee muuttaa. Kohtuuttomuuden arvioinnin pitäisi aina perustua kokonaisharkintaan.

31 § Oikeudenluovutuksen peruminen

Liitto kannattaa ehdotusta siltä osin kuin tekijällä on oikeus perua oikeudenluovutus tai päättää, että oikeudenluovutuksen yksinomainen luonne päättyy, jos teosta ei ole julkaistu kolmen vuoden kuluessa siitä, kun tekijä on omalta osaltaan täyttänyt sopimuksen ehdot ja jos teosta ei tekijän vaatimuksesta huolimatta ole julkaistu kuuden kuukauden kuluessa vaatimuksen esittämisestä. Liitto kannattaa myös esityksen 2 momenttia, jonka mukaan yhteisteosten tekijöiden on käytettävä oikeutta yhdessä.

Sen sijaan pykälän 3 momentti, jonka mukaan, jos teos on luotu täytettäessä työ- tai virkasuhteesta johtuvia työtehtäviä, työnantajalle jäisi ei-yksinomainen oikeus käyttää teosta, tulee poistaa. Työsuhdeolettamasta ei ole lainsäädäntöä tällä hetkellä, eikä siitä ole tarvetta säätää lain tasolla.

Suomessa yliopistoihin ei niin sanotun korkeakoulupoikkeuksen (esim. HE 211:1992) vuoksi sovelleta työsuhdetekijänoikeusolettamaa. Työnantaja ei saa oikeutta hyödyntää työsuhteessa työtehtävien täyttämiseksi syntyneitä tekijänoikeudella suojattuja teoksia ilman erillistä sopimista. Yliopistoissa tekijänoikeuksien siirrosta opetus- ja tutkimustehtävissä toimivien osalta on siis aina sovittava nimenomaisesti. Opettajan perustehtäviin ei kuulu opetusmateriaalin valmistaminen muiden tarpeisiin, vaikka se olisi teknisesti mahdollista, ellei työsopimuksessa ole nimenomaisesti sovittu opetusmateriaalin tuottamisesta. Mikäli 31 §:n 3 momenttia ei poisteta, momenttia tulee vähintäänkin täydentää siten, että momentissa todetaan selkeästi, että se ei koske yliopistojen opetus- ja tutkimushenkilöstöä.

Yliopistojen, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten opetus- ja tutkimustehtävät ovat sen luonteisia, että niitä suorittaessa syntyvien teosten tekijänoikeus tulee kokonaisuudessaan jäädä työntekijälle. Tätä edellyttävät tieteen, tutkimuksen ja taiteen vapaus ja kehitys. (Tekijänoikeuskomitean III osamietintö. Pj. Jukka Liedes 1987:7 s. 190.)

37 § Tekijän oikeus julkaista teos

Liitto toteaa, että tekijän teoksen julkaisu-oikeuden sitominen teoksen sopimuksen mukaisen hyödyntämisen lakkaamiseen (37 §) aiheuttaa tulkintaerimielisyyksiä. Liitto pitää 15 vuoden aikaa (37 §:n 2 momentti) liian pitkänä, koska teosten kaupallinen elinaika on tosiasiallisesti jo lyhentynyt. Kohtuullinen aika on liiton mielestä 10 vuotta.

38 § Tekijän oikeus rinnakkaistallentaa tieteellinen artikkeli

Suomen tavoitteena on kuulua johtaviin maihin tieteen ja tutkimuksen avoimuudessa. Professoriliitto kannattaa ja tukee tätä tavoitetta.

Rinnakkaistallentamisella edistetään tieteellisten julkaisujen säilymistä ja vahvistetaan niiden saata- vuutta. Liitto pitää rinnakkaistallentamista tärkeänä asiana ja kannattaa sen edistämistä. Edistämistä voidaan tehdä monella eri tavalla, kuten tähänkin asti on tehty. Tekijänoikeuslakia tai -asetusta taikka korkeakoulukeksintölakia ei ole tarve muuttaa rinnakkaistallentamisen edistämiseksi.

Suomen tavoitteet sekä DSM-direktiivin tai muiden EU-tasoisten säännösten toimeenpano eivät kuitenkaan edellytä rinnakkaistallentamisesta säättämistä. Asia oli edellisen kerran esillä vuonna 2017. Liitto toi tuolloin esiin ongelmat, jotka liittyvät rinnakkaistallentamisesta sääntelemiseen lain tasolla. Suurin puute vuonna 2017 ja nyt lausuttavana olevassa luonnoksessa on tutkijoiden kannalta se, että siinä ei oteta huomioon tekijänoikeuksien omistajien eli tutkijoiden näkökulmaa.

Yliopistolain mukaan yliopistojen tehtävänä on edistää vapaata tutkimusta. Edelleen yliopistolain mukaan professorin tulee harjoittaa ja ohjata tieteellistä tutkimustyötä tai taiteellista työtä. Professoreiden ja muiden yliopistojen tutkijoiden päämääränä on saada tieteelliset julkaisunsa julkaistua kunkin alan parhaissa julkaisuissa.

Ehdotetut muutokset on kirjoitettu sellaiseen muotoon, että tutkijalle annettaisiin lisäoikeuksia. Todellisuudessa kyseisillä säännöksillä kuitenkin rajoitettaisiin tutkijoiden oikeuksia.

Ehdotettu muutos tarkoittaisi tosiasiaa sitä, että tutkija ei voisi enää luovuttaa kaikkia kaupallisia tekijänoikeuksiaan. Usein alan parhaat julkaisut ovat kansainvälisten isojen kustantajien omistuksessa, ja joilla on kustannussopimuksia varten vakioehdot. On olemassa vakioehtoja, joissa edellytetään kaupallisten tekijänoikeuksien luovuttamista kokonaisuudessaan ja on myös olemassa vakioehtoja, joissa niin sanottu embargo-aika on esimerkiksi kolme vuotta. Mikäli ehdotettu muutos säädettäisiin sellaisenaan, suomalainen tutkija joutuisi joko jättämään julkaisunsa julkaisematta tai rikkomaan tietoisesti kustantajan kanssa tekemänsä sopimusta.

Hallituksen esityksessä ei ole huomioitu sitä tilannetta, että suomalainen tutkija osallistuu kansainvälisen tutkijaryhmän jäsenenä tieteellisen julkaisun julkaisemiseen. Hallituksen esitys ei myöskään käsittele lainkaan sitä, miten kansainväliset julkaisijat jatkossa suhtautuisivat suomalaisten tutkijoiden julkaisujen julkaisemiseen. Muutoksella voisi myös olla merkitystä sille, kuinka houkuttelevana maana Suomea pidettäisiin kansainvälisten tutkijoiden silmissä.

Tiede ja tutkimus ja sitä kautta myös julkaisutoiminta on vahvasti kansainvälistä. Suomen tulisi ensisijaisesti pyrkiä vaikuttamaan kansainvälisiin käytäntöihin, ja erityisesti EU:n käytäntöihin. Liitto korostaa, että Suomen etuna ei voi olla suomalaisten tutkijoiden asettaminen eriarvoiseen tai huonompaan asemaan muiden maiden tutkijoihin verrattuna. Liitto toteaa, että sen tiedossa ei ole yhtään maata, jossa olisi vastaavanlaista sääntelyä olemassa. Nekin maat, joissa on jotain sääntelyä, ovat rajanneet sääntelyn julkisin varoin rahoitettuihin artikkeleihin.

Luonnos voisi toteutuessaan johtaa siihen, että suomalainen tutkija rikkoo sopimusehtoja ilman omaa syytään. Ehdotuksessa ei oteta kantaa siihen, maksaako Suomen valtio tutkijan sopimusrik- komuksista aiheutuvien oikeudenkäyntien oikeudenkäyntikulut ja mahdollisesti tuomittavat vahingonkorvaukset.

Perustuslaissa turvattuun tutkimuksen vapaukseen kuuluu oikeus julkaista tai olla julkaisematta teos ja vapaus valita julkaisutapa. Useat yliopistot ovat yrittäneet vaatia opetus- ja tutkimushenkilöstöltään rinnakkaistallentamista väittämällä yliopistolain 32 §:n 3 momentin

vastaisesti vaatimuksen perus-tuvan direktiovaltaan. Liitto korostaa, että maan hallituksen ei tule edistää yliopistojen pyrkimyksiä murtaa perustuslaissa turvattu tutkimuksen vapaus.

Rinnakkaistallentamista tulee edistää muulla tavoin kuin säätämällä siitä säännös, joka tosiasiallisesti heikentää suomalaisen tutkijan asemaa. Lisäksi 38 § 2 momentti, jonka mukaan kuka tahansa artikkelin tekijöistä voisi rinnakkaistallentaa tieteellisen artikkelin, on ristiriidassa muiden yhteisomistajuutta koskevien tekijänoikeuslain säännösten kanssa, ja aiheuttaisi toteutuessaan kaaoksen.

45 § Esittävä taiteilija

Liitto toteaa, että kyseistä säännöksen soveltamisalaa tulisi täydentää esittävän taiteilijan lisäksi yliopiston tutkimus- ja opetushenkilökunnalla. Liitto huomauttaa, että DSM-direktiivi rinnastaa esittävät taiteilijat tekijöihin.

Professoriliitto-Professorsförbundet

Jukka Heikkilä

puheenjohtaja

Tarja Niemelä

toiminnanjohtaja

Lausunnon valmistelija Professoriliiton tekijänoikeustyöryhmän puheenjohtaja, professori Petri Mäntysaari.

Niemelä Tarja
Professoriliitto